

POSUDOK OPONENTA HABILITAČNEJ PRÁCE

Terapeutická komunikace v kontextu ošetrovatelství

Meno a priezvisko autora habilitačnej práce: **PhDr. Marie Trešlová, Ph.D.**

Meno a priezvisko oponenta habilitačnej práce: **doc. PhDr. Mária Boledovičová, PhD.**

Aktuálnosť zvolenej témy

Ošetrovatelstvo má prospievať človeku, ktorý je stredobodom náplne všeobecnej sestry a ocitá sa v neznámom prostredí s pocitom zlyhania či ohrozenia, uvádza habilitantka. Komunikácia, ako nevyhnutná zručnosť a schopnosť sestry v klinickej praxi však stále zostáva v úzadí. V literatúre sa uvádza, že sestra musí ovládať komunikačné zručnosti rovnako kvalitne ako zručnosti klinické a s týmto názorom sa stotožňujem aj na základe vlastných skúseností. Aj zakladateľ vysokoškolského štúdia sestier na Karlovej univerzite v Prahe prof. MUDr. Vladimír Pacovský, DrSc zdôrazňoval, že pacient skôr odpustí sestre nešikovné ruky, než ľadové srdce, čím významne poukázal na potrebu empatického prístupu a efektívnej komunikácie sestier pri poskytovaní ošetrovateľskej starostlivosti. Efektívna komunikácia tvorí jadro ošetrovateľského procesu, ktorou poskytuje sestra nielen informácie, ale ak je riadená kritickým myslením, klinickým posudzovaním a je orientovaná na človeka s cieľom predovšetkým podporiť, podnietiť, porozumieť a pomôcť vybudovať spolupracujúci vzťah medzi sestrou a pacientom, potom ide o terapeutickú komunikáciu. I napriek tomu, že je vo vzdelávacích programoch sestier zaradený predmet komunikácia, v praxi len zriedkavo vidieť efektívne využívanie tejto nesmierne dôležitej intervencie. Pacient od sestry očakáva, že mu bude aktívne načúvať, prejavovať porozumenie, pomáhať pri hľadaní nových možností a porovnávať ich, stimulovať k prijatiu vhodného riešenia, pomáhať pri sebapochopení a podporovať sebaúctu. Sestra má akceptovať prejavy a chovanie pacienta a tiež zmeny jeho psychiky. Podľa Kozierovej et al. má byť prístup k pacientovi a každá komunikácia spojená s prvkami komunikácie terapeutickej. Ak bude poskytovaná technická starostlivosť s prvkami terapeutickej komunikácie, bude aj efekt technickej a farmakologickej liečby výraznejší. Voľbu témy pokladám za vysoko aktuálnu, pretože poskytovanie terapeutickej komunikácie v intervenciách sestier je zriedkavá a pacient skôr hodnotí kvalitu poskytovanej ošetrovateľskej starostlivosti cez prístup sestry a jej chovanie, než cez technické výkony.

Stanovené ciele habilitačnej práce

Autorka spracovala 2 kapitoly teoretických východísk, v ktorých vymedzila teoretický rámec na realizáciu výskumného šetrenia a smerovali k naplneniu stanovených cieľov a verifikáciu hypotéz.

V kapitole 1 Komunikace v ošetrovatelství vymedzila pojem terapeutická komunikácia v ošetrovatelstve, porovnala efektívnu a terapeutickú komunikáciu a zaoberala sa terapeutickými komunikačnými technikami. Cenná je podkapitola 1.4 Terapeutická komunikace v ošetrovatelských modelech, v ktorých hľadá vnímanie komunikácie ako terapeutického pôsobenia a kde sa ich autorky zaoberajú prejavmi narušených potrieb v psychosociálnej oblasti. V podkapitole 1.5 Terapeutická komunikace v ošetrovatelském procese prechádza jednotlivými fázami ošetrovatel'ského procesu a činnosťami sestry zameranými na terapeutické komunikačné zručnosti a dodržiava zásadu starostlivosti orientovanú na pacienta a vychádza z teoretického základu, ktorý sa však líši od praxe poskytovanej praxe v Českej republike. Vo 4. fáze ošetrovatel'ského procesu, okrem iných intervencií uvádza autorka aj intervencie z klasifikačného systému NIC (s. 40), avšak zdroj bol vydaný v roku 1992, čo bolo 1. vydanie. Odvtedy už bolo viacero novších vydaní, ktoré boli postupne dopĺňané a bolo by vhodné porovnať tieto intervencie s najnovším 6. vydaním. Zaujímavým by bolo uvedenie v 5. fáze aj použitie klasifikačného systému NOC na hodnotenie dosiahnutých ošetrovatel'ských výsledkov.

V kapitole 2 Terapeutická komunikace v legislatívnych normách a etických kódexoch poukazuje na dokumenty, kde sa hovorí alebo nehovorí o terapeutickej komunikácii so zreteľom na jej možnosti používania v praxi. Vzhľadom na obsah kapitoly a jej rozsah bolo by vhodnejšie ju začleniť do predošlej kapitoly. Rušivo v teoretickej časti pôsobia formálne prvky, ako sú podčiarknuté slova, či vety

Kapitola 3 sa zameriava na metodologickú časť habilitačnej práce, kde je vymedzená výskumná otázka a 4 ciele zamerané na miesto terapeutickej komunikácie v ošetrovatel'skej starostlivosti z pohľadu sestier a pacientov, na jej chýbanie u sestier zo strany pacientov, záujem sestier na poskytovanie terapeutickej komunikácie a prekážky na jej poskytovanie. Stanovených bolo 8 hypotéz.

Stanovené ciele sa podarilo splniť v celom rozsahu, o čom svedčia podrobné výsledky výskumu v 6. podkapitole. Z 8 stanovených hypotéz bolo 7 verifikovaných a jedna hypotéza verifikovaná nebola verifikovaná.

Metodika

Na zber údajov bol použitý dotazník vlastnej konštrukcie zameraný na terapeutickú komunikáciu. Obsahoval 45 otázok pre sestry a 20 otázok pre pacientov. Žiadalo by sa vysvetliť akým spôsobom boli vyberaní respondenti a aké kritéria na zaradenie do výskumnej vzorky boli stanovené, u sestier okrem dosiahnutého vzdelania a u pacientov vzhľadom na hospitalizáciu.

Spracovanie získaných dát

Získané dáta autorka prezentuje v rozsiahlej podkapitole 6. Táto najrozsiahlejšia kapitola s kvalitne spracovanými údajmi v tabuľkách a grafoch je prezentovaná ako jeden celok, čím sa stáva menej prehľadnou. Vhodné by bolo členiť výsledky výskumu podľa výskumných súborov. K tabuľkám č. 98 a 99 chýbajú komentáre, ktoré by charakterizovali údaje v nich uvedené.

Diskusia tvorí kapitolu 7 a má veľmi dobrú úroveň. Autorka v nej porovnáva vlastné zistenia s veľkým počtom výskumov iných autorov, ktorí sa z rôznych pohľadov zaoberali podobnou problematikou. V diskusii sa autorka vyjadruje aj k stanoveným hypotézam, ktorých boli 4 potvrdené (H1, H2, H5, H7), 2 sa nepotvrdili (H3, H6) a jedna nebola verifikovaná (H4). Je potrebné zdôvodniť, prečo táto hypotéza nebola verifikovaná.

Práca s literatúrou

Na tvorbu teoretickej časti habilitačnej práce a na diskusiu použila autorka 135 literárnych zdrojov domácich a zahraničných autorov. Habilitantka preukázala výbornú schopnosť pracovať literatúrou, čoho dôkazom sú kvalitné teoretické východiská a obsahovo, štylisticky a gramaticky koncipovaná diskusia.

Nové poznatky

Habilitačná práca je veľkým prínosom pre ošetrovatel'stvo. Teoretická časť systematickým prístupom ponúka ucelený pohľad na komunikáciu v ošetrovatel'stvo a jej nezastupiteľné miesto medzi intervenciami sestry pri poskytovaní efektívnej ošetrovatel'skej starostlivosti.

Výsledky výskumu svedčia o výbornej schopnosti autorky nielen poznať a pomenovať problémy ošetrovateľstva v starostlivosti, ale aj navrhovať vhodné riešenia súčasného stavu.

Záver

Habilitačná práca spĺňa všetky požiadavky a odporúčam ju k obhajobe

Námety do diskusie

- Nedostatok sestier je problémom celosvetovým, nielen v Českej republike. S touto skutočnosťou sa aj v habilitačnej práci ako nič vinie problém, že nedostatok sestier a nedostatok času, je príčinou nedostatočnej komunikácie a najmä komunikácie terapeutickú. Je skutočne nedostatok času v práci sestry príčinou nedostatočné aplikovanie tejto ošetrovateľskej zručnosti?
- Sestra musí vedieť zvládnuť komunikačné zručnosti rovnako kvalitne ako klinické (Zerwekh a Zerwekh Garnau, 2015), s čím sa plne stotožňujem na základe svojich klinických a pedagogických dlhoročných skúseností. Kde je asi príčina, že naše sestry doma tieto zručnosti nepokladajú za rovnocenné, avšak pri odchode do zahraničia svoje chovanie zmenia v súlade s uvedeným výrokom.
- Čo by prinieslo navýšenie terapeutickú komunikácie ako intervencie v bežnej praxi a zaradenie do zoznamu výkonov, zmenilo by to súčasnú situáciu.

V Nitre dňa 13. 8. 2017

doc. PhDr. Mária Boledovičová, PhD.

OPONENTSKÝ POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Autorka habilitační práce: PhDr. Marie Trešlová, Ph.D.

Název práce: **Terapeutická komunikace v kontextu ošetrovatelství**

Jméno oponenta: doc. PhDr. Lada Cetlová, PhD.

Celkové zhodnocení aktuálnosti a přínosnosti práce (odborná stránka práce - aktuálnost zvoleného tématu, odborná terminologie, metodika, zpracování získaných dat, výsledky)

Autorka v habilitační práci poukazuje na problematiku terapeutické komunikace v české ošetrovatelské praxi s podtextem zkvalitnění péče orientované na pacienta. Terapeutická komunikace se objevuje již v samotné definici ošetrovatelství a také vyhláška vztahující se k činnosti zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků uvádí terapeutickou komunikaci, kdy sestra provádí například psychickou podporu umírajících a jejich blízkých. Terapeutickou komunikaci je možno také chápat v kontextu toho, že sestra svým každodenním chováním vůči nemocnému vytváří psychoterapeutický přístup. Tato problematika v České republice dostatečně není prezentována.

Dílo umožňuje komplexní pojetí problematiky. Téma práce považuje oponent za vysoce důležité pro současné ošetrovatelství.

Formální stránka práce (struktura, rozsah, návaznost jednotlivých částí práce, stylistika, práce s literaturou)

Práce je logicky strukturovaná, obsahuje všechny požadované komponenty habilitační práce. Autorka cituje využitě odborné domácí i zahraniční zdroje dle doporučení. Některé literární zdroje jsou starší 10 let.

Zhodnocení splnění cílů práce

Habilitační práce je přiměřeně obsáhlá, vyznačuje se standardním členěním a návazností jednotlivých kapitol. Cíle práce jsou jasně formulovány a jsou naplněny nejen v teoretické, ale i praktické rovině. Pro realizaci sběru dat autorka habilitační práce oslovila sedm poskytovatelů zdravotnických služeb nemocničního typu. Stanovila 4 cíle a

osm hypotéz. Celkem distribuovala 500 dotazníků vlastní konstrukce pro sestry a 300 dotazníků pro pacienty. Ke statistickému zpracování získaných dat použila Pearsonův chí-kvadrát test. Dále využila Fisherův test nezávislosti. Využití aplikace testů významnosti v některých případech, z důvodu nízkého počtu případů v některých buňkách kontingenčních tabulek, bylo omezeno. Z tohoto důvodu použila korekce, které sílu testu snižují, přesto umožnily spolehlivě doložit a interpretovat důležité statistické závislosti mezi jednotlivými proměnnými.

Sumární hodnocení práce

Autorka prokázala velmi dobrou orientaci ve sledované problematice, výrazný vlastní myšlenkový potenciál a osobní zaujetí pro téma. Zároveň je schopna dobře využít odborné zdroje. Možnosti aplikace terapeutické komunikace jsou podle autorky omezeny časem, zaneprázdněností sester a také tím, že pacienti na tento způsob spolupráce se sestrami v rámci poskytování péče nejsou zvyklí.

Habilitační práce prokazuje hlubší znalost dané problematiky. Autorka prokázala schopnost zpracovat danou problematiku. Oponent se domnívá, že v empirické části by bylo vhodnější použít standardizovaný dotazník, který zkoumá danou problematiku. V práci není uvedena kapitola - Doporučení pro praxi; v Seznamu příloh je doložena pouze jedna - Žádost o souhlas s realizací výzkumného šetření.

Předložená habilitační práce „Terapeutická komunikace v kontextu“ splňuje podmínky kladené na habilitační práci a může sloužit hodnotící komisi jako podklad pro habilitační řízení Marie Trešlové, PhDr., Ph.D.

Jihlava dne 11. 7. 2017

doc. PhDr. Ľada Cetlová, PhD.
Vysoká škola polytechnická Jihlava
Katedra zdravotnických studií

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení doktoranda: **PhDr. Marie TREŠLOVÁ, Ph.D.**
Studijní program: **Ošetrovatelství**
Oponent disertační práce: **doc. PhDr. Jitka Němcová, Ph.D.**
Název habilitační práce: **Terapeutická komunikace v kontextu ošetrovatelství**

Aktuálnost zvoleného tématu

Předložená habilitační práce je zaměřena na terapeutickou komunikaci jako jednu z nezbytných dovedností sestry. V podtextu řešení této problematiky je nejenom pozitivní dopad na zkvalitnění péče orientované na pacienta, ale zejména zdůraznění potřeby dovednosti této ošetrovatelské intervence v české ošetrovatelské praxi, a to i v souvislosti s nově přijatými legislativními opatřeními vztahujícími se ke vzdělávání sester.

Stanovené cíle a hypotézy habilitační práce

Hlavním cílem habilitační práce bylo zjistit potřebu a možnosti pro realizaci terapeutické komunikace v českém ošetrovatelství. Dále si autorka zvolila 4 dílčí cíle, které měly identifikovat:

1. Jaké místo zaujímá terapeutická komunikace v ošetrovatelské péči z pohledu sester a pacientů.
2. Jaké dovednosti terapeutické komunikace pacienti postrádají v péči sester.
3. Zda sestry mají zájem o poskytování terapeutické komunikace.
4. Jaké překážky sestry vidí pro poskytování terapeutické komunikace.

Cíle byly ověřovány osmi hypotézami.

Hypotézy:

H1 Sestry vnímají terapeutickou komunikaci častěji jako kompetenci jiných disciplín, než jako součást vlastního oboru ošetrovatelství.

H2 Zaneprázdněnost sester je dle pacientů větší překážkou realizace terapeutické komunikace, než jejich vlastní ostych požádat sestru o hlubší rozhovor.

H3 Sestry naplňují terapeutickou komunikaci častěji formou poskytování informací, než jejími charakteristickými dovednostmi.

H4 Sestry častěji postrádají nácvik a zdokonalování se v konkrétních dovednostech terapeutické komunikace, než znalosti o tomto způsobu péče.

H5 Terapeutickou komunikaci postrádají více lidé ve věku nad 45 let, než mladší.

H6 Terapeutickou komunikaci postrádají více lidé hospitalizovaní déle, než jeden týden.

H7 Překážkou pro realizaci terapeutické komunikace je spíše čas, který sestry mohou této dovednosti věnovat, než, že by terapeutickou komunikaci pacienti nepotřebovali.

H8 Délka praxe sester je více rozhodujícím faktorem pro aplikaci terapeutické komunikace, než jejich vzdělání.

Výzkumná otázka

„Jaká je potřeba a možnost pro realizaci terapeutické komunikace v českém ošetrovatelství?“

Metodika

Pro výzkumné šetření byla použita kvantitativní metoda za použití dotazníku vlastní konstrukce. Ke statistickému zpracování dat prezentovaných v kontingenčních tabulkách byl použit Pearsonův chí-kvadrát test a Fisherův exaktní test za použití SPSS programu verze 16,0. Dále byl zjišťován příklon respondentů k Potřebnosti, Použití a Účinku terapeutické komunikace za využití sedmibodové škály sémantického diferenciálu. Pro numerické výpočty a grafické vyhodnocení bylo využito programovací prostředí R 3.0.1.

Výzkumný soubor tvořilo 7 nemocnic Jihočeského kraje, kdy výzkumný vzorek tvořilo 249 sester pracujících na lůžkových odděleních těchto nemocnic a 156 pacientů tam hospitalizovaných. Návratnost dotazníků činila u sester 54,6 % a u pacientů 58 %.

Pilotáž, kterou by autorka vytěžila pro finální úpravu dotazníku, nebyla realizována.

Diskuze

Vysoce hodnotím zejména část diskuze, která je jádrem habilitační práce, je rozsáhlá (37 s.) a svědčí o autorčině zájmu o problém a o jejich širokých znalostech. Autorka tuto část opírá a komparuje získané výsledky se 79 zdroji.

Přínos pro obor a nové poznatky

Autorka získala fakta o realitě v ošetrovatelské praxi a v práci prezentuje nedostatečně aplikovanou ošetrovatelskou dovednost, kterou je terapeutická komunikace. Přestože je teoreticky opodstatněná a podle mnohých autorů klíčová pro poskytování péče, v reálné praxi pro její uskutečnění není mnoho prostoru. Výsledky jsou výzvou pro odbornou veřejnost, která by měla usilovat o navýšení této kompetence v běžné praxi všeobecných sester i seznamu výkonů ve prospěch spokojenosti klientů/pacientů i ve prospěch vlastní profese a image moderního ošetrovatelství v České republice.

Úroveň zpracování a práce s literaturou

Práce má 160 stran (bez literatury a příloh), je členěna do logických celků a jednotlivé kapitoly jsou zpracovány přehledně. Autorka použila adekvátní výzkumné metody, které vedly k naplnění cílů práce. Hypotézy jsou stanoveny správně a autorka vhodnými nástroji dokládá jejich validitu. V rámci kvalitativního šetření byla také potvrzena výzkumná otázka. Autorka v habilitační práci použila celkem 133 zdrojů (92 monografických, 11 časopiseckých, 30 internetových), ze kterých je 56 zdrojů zahraničních, primárních zdrojů je 32, z toho 25 cizojazyčných. V rámci jejich zápisu uplatnila harvardský styl. Vhodným doplněním je 5 příloh, do kterých autorka zařadila promítnutí využití terapeutické komunikace v rámci uplatnění ošetrovatelských modelů a také zkompletovala tabulkově důvody pro použití terapeutické intervence a její účinek. Práce obsahuje pouze několik drobných formálních nedostatků (s. 16 ř. 12 a 16 - chybí čárka v citaci; s. 19 ř. 21 - nadbytečná čárka před závorkou; s. 32 ř. 3 - chyba v přechýlení jména; s. 33 ř. 21 - nelogická věta; s. 121 ř. 24 - chybí tečka za s), které však neovlivňují její obsahovou kvalitu.

Otázky k obhajobě

Jak hodláte dále aplikovat a propagovat výstupy z Vaší práce?

Závěr oponentského posudku

Habilitační práce PhDr. Marie Trešlové, Ph.D. přináší nové poznatky pro obor Ošetřovatelství, a to jak pro zdravotnickou praxi, tak i pro praxi pedagogickou. Splňuje požadavky kladené na tento typ prací. Na základě prostudování habilitační práce PhDr. Marie Trešlové, Ph.D. doporučuji tuto práci přijmout k obhajobě a v případě jejího úspěšného obhájení doporučuji, aby byl PhDr. Marie Trešlové, Ph.D., v souladu se zákonem č. 137/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, přiznán akademický titul „*docent*“, ve zkratce doc.

V Praze, dne 28. 8. 2017

podpis oponenta habilitační práce.

